

УДК 001.89–057.874(045)

Антощук Світлана, доцент кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій, кандидат пед. наук

Університет менеджменту освіти,

м. Київ, Україна

Лук'янчикова Тетяна, аспірантка кафедри відкритих освітніх систем та інформаційно-комунікаційних технологій

Університет менеджменту освіти,

м. Київ, Україна

УМОВИ ФОРМУВАННЯ ОБДАРОВАНОСТІ УЧНІВ В СИСТЕМІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

***Анотація:** У статті представлено аналіз результатів практичних напрацювань щодо розвитку обдарованості учнів в системі позашкільної освіти. Стаття містить систематизацію матеріалів досвіду роботи з учнями, які займаються науковою творчістю та виокремлення умов, що сприяють формуванню та розвитку обдарованості учнів. Розглянуті окремі аспекти взаємодії учнів з науковими та педагогічними керівниками творчих розробок.*

***Ключові слова:** наукова творчість, позашкільна освіта, обдаровані учні, науково-дослідницька діяльність учнів, формування обдарованості.*

Сучасний процес отримання знань у відкритому освітньому середовищі кардинально змінює основне завдання вчителя. Яке тепер полягає не в передачі певного обсягу знань, а, насамперед, у вихованні творчої особистості, яка володіє набором певних компетентностей у галузі природничих наук, техніки і

технологій на сучасному рівні, та у майбутньому займе гідне місце у соціумі, братиме активну участь у різних сферах життєдіяльності від управління до промисловості, сприятиме розвитку освіти і науки.

Для реалізації такої амбітної мети важливо не обмежуватись тільки навчанням у закладах загальної середньої освіти, навіть з профільним ухилом, але й використовувати можливості позашкільних закладів, таких як: Мала академія наук, Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді МОН України, відповідні кафедри вищих закладів освіти, які зацікавлені у вихованні талановитих майбутніх студентів, палаци дітей та юнацтва, гуртки та курси.

Досвід роботи з учнями, які навчаються у науковому ліцеї з поглибленим вивченням предметів гуманітарного циклу, дозволяє виокремити певні умови організації науково-дослідної діяльності учнів, що будуть сприяти розвитку їх обдарованості.

Першою умовою варто назвати мотивацію до виконання науково-дослідницької роботи. Перед учнями старших класів неодмінно постає проблема вибору подальшого шляху у житті: вибір професії та відповідно до цього вибір закладу вищої освіти, в якому вони планують продовжити навчання. Завдання вчителя – показати, що основи свого професійного шляху вони можуть закласти вже зараз; що творча наукова діяльність – це захоплююча, цікава пригода у житті, водночас бонусом до творчої діяльності, яка сама по собі приносить задоволення та підвищує впевненість у собі, може бути і фінансова складова у вигляді стипендій, грантів, заохочувальних призів для переможців або учасників дослідницьких проектів.

Також вчитель може пояснити, що навіть формальна сторона участі у різноманітних творчих проектах, конкурсах, олімпіадах, українських та міжнародних змаганнях, відображена у грамотах та дипломах, сприятиме у майбутньому отриманню певних привілеїв, наприклад: додаткові бали при

вступі до вишу, та кар'єрному зростанню, наприклад: можливість влаштуватися на роботу до престижної організації із достойною зарплатнею.

Не завжди в учнів відразу проявляється здібність до того чи іншого предмету, тому дуже важливо заохочувати їх до участі у різних проектах. Це допоможе їм спробувати свої сили у різних галузях, відчутти радість від власних перемог та відкриттів, і, зрештою, визначитись із вибором майбутньої професії.

Зацікавленість предметом, емоційна складова є дуже важливими для створення мотивації до виконання науково-дослідницьких робіт.

Отже, наступною умовою для формування та розвитку обдарованості можна назвати вдалий вибір теми для дослідження, яка б максимально зацікавила учня, була б близька йому, відповідала його нахилам та здібностям.

Важливо, що вчитель може ознайомити учнів із напрямками роботи у закладах позашкільної освіти, організувати відвідування таких закладів, де в учня на вибір є велика кількість спеціалізованих курсів та напрямів науково-дослідницької роботи, доступ до лабораторій із найсучаснішим обладнанням, або, при неможливості дістатись до них, є можливість працювати онлайн, як це організовано у Малій академії наук.

Необхідно поспілкуватись з учнем, щоб у атмосфері взаємної поваги, зацікавленості, партнерського співробітництва з'ясувати, яка тема викликає у нього інтерес, чим він цікавиться, чим займається у позаурочний час.

Так, наприклад, якщо учень тренується бути машиністом на дитячій залізниці та захоплюється різними видами та історією паровозів, логічною буде дослідження саме такої теми у поєднанні із сучасними інформаційними технологіями. Це може бути розробка сайту дитячої залізниці, яка передбачає дослідження історії паровозів та залізниці, відвідування музеїв, пошук в архівах, зустрічі зі співробітниками «дорослої» залізниці. Бажання зафіксувати побачене може спонукати учня опанувати навички роботи з прикладною програмою, за допомогою якої можна змонтувати з фотографій тривимірну

екскурсію найбільш цікавими об'єктами. Для аналізу технічного стану паровозу можна написати програму, яка за визначеними критеріями робить висновки про працездатність рухомого складу залізниці. Для написання такої програми необхідно буде вивчити нову мову програмування.

На етапі вибору теми особливо необхідна допомога з боку спеціалістів у певній галузі. Не завжди це може бути сам учитель або співробітник позашкільного закладу. Зауважимо, що розвиток обдарованості в учня вимагає як педагогічної, так і наукової підтримки водночас. Звідси випливає необхідність паралельного керівництва (супроводу), як з боку педагога, та і наукового співробітника, для успішної реалізації власного учнівського проекту. У деяких випадках цю подвійну роль може відігравати вчитель або представник позакласного навчального закладу, але найбільш вдалі проекти розробляються учнями у випадку, коли роль наукового керівника покладає на себе один з батьків або родичів учня.

Таким чином, співробітництво із багатьма спеціалістами, нова цікава інформація, набуті знання, уміння та навички, емоційне сприйняття результату спрямовує учня на подальші досягнення та самовдосконалення.

Плідним може бути також співробітництво як з учителями, викладачами позашкільних навчальних закладів, а також із батьками, які пропонують учню тему для роботи, особливо якщо результат буде використаний у реальному житті. Задача педагогічного керівника, в такому випадку, поспілкуватись з батьками, пояснивши їм особливості учнівської науково-дослідницької роботи.

Наприклад, один з батьків працює на гідрометеорологічній станції. Актуальною є задача виміру швидкості течії ріки за допомогою мобільного телефону та додаткової мікросхеми. Для виконання такої роботи учнем виникає необхідність проведення досліджень на стику різних наукових напрямів одночасно: фізика, операційна система для мобільних телефонів, спеціалізована мова програмування, створення мікросхеми. У даному випадку, наприклад,

допомога батьків полягала у консультаціях та спільному проектуванні мікросхеми.

Сьогодні, як ніколи, важливо підготувати учнівську молодь до навчання в нових умовах, використання широкого спектру можливостей інноваційних технологій, а також навчити їх критичному мисленню, творчому використанню цифрових технологій та застосуванню набутих компетентностей у науково-дослідницькій діяльності. Практичний досвід роботи з учнями, які займаються науковою творчістю, свідчить що формування обдарованості має як спільні риси, так і вимогу індивідуального підходу до кожного учня.